

REZUMAT

Teza de doctorat, intitulată: **STUDII PRIVIND MANAGEMENTUL MODERN AL SISTEMELOR AGRICOLE ȘI DEZVOLTAREA RURALĂ SUSTENABILĂ ÎN CONTEXTUL STRATEGIEI DE DEZVOLTARE REGIONALE 2014-2020** este structurată în două părți și cuprinde 7 capitole, fiind precedate de o introducere și încheiate cu concluzii.

Lucrarea a avut drept scop identificarea modului de abordare a dezvoltării durabile în cadrul strategiilor de dezvoltare regională, având ca studiu de caz Regiunea Nord-Est și evaluarea modului de implementare a obiectivelor strategice, la nivel regional și în mediul rural. Lucrarea își propune astfel să identifice noi propuneri strategice pentru asigurarea unei dezvoltări durabile a arealelor rurale, prin utilizarea unui sistem de indicatori specifici, cuantificabili și reprezentativi care să permită, prin intermediul analizelor econometrice, evaluarea rezultatelor și proiecția evoluției fenomenului de dezvoltare durabilă.

La nivel european, preocupările de înglobare a principiilor de dezvoltare durabilă în strategiile de dezvoltare a statelor membre au apărut odată cu Agenda 21, dar abordarea a fost fragmentată, iar implementarea politicilor a fost lipsită de coerență în domeniul comerțului, investițiilor, tehnologiei și dezvoltării durabile. În prezent însă, țările europene sunt considerate a fi pe primele locuri în formularea și implementarea strategiilor de dezvoltare durabilă (SDD), acestea concentrându-se pe obiectivele Strategiei Europene de Dezvoltare Durabilă, respectiv: schimbare climatică și energii curate; transportul durabil; consumul și producția durabilă; conservarea și managementul resurselor naturale; sănătate publică; incluziune socială, demografie și migrație; sărăcie globală și provocări pentru dezvoltarea durabilă.

Prima parte a tezei de doctorat, **stadiul actual al cunoașterii** privind managementul modern al sistemelor agricole în contextual diferitelor strategii de dezvoltare rurală sustenabilă, este alcătuită din două capitole și cuprinde informații generale din literatura de specialitate.

Obiectivul principal al acestei prime părți este prezentarea și evidențierea principalelor cercetări din țară și străinătate privind dezvoltarea sustenabilă și legătura dintre sistemele agricole și dezvoltarea rurală sustenabilă.

În primul capitol al lucrării de doctorat, denumit „**Stadiul cercetărilor din literatura de specialitate din țară și din străinătate privind managementul sistemelor agricole și dezvoltării rurale în context strategic**” sunt prezentate date generale cu privire la managementul sistemelor agricole și al dezvoltării rurale în context strategic.

Acest capitol este structurat în 7 subcapitole în care sunt prezentate noțiuni introductive privind elemente de management al sistemelor agricole cu implicații în dezvoltarea rurală sustenabilă, istoricul dezvoltării rurale durabile. Tot în acest capitol au fost prezentate și o serie de cercetări din țară și străinătate privind dezvoltarea sustenabilă și legătura dintre sistemele agricole și dezvoltarea rurală sustenabilă. De asemenea este prezentată și o evoluție a dezvoltării sustenabile pe plan mondial, național și regional.

Managementul exploatașilor agricole are un rol important în dezvoltarea rurală sustenabilă fiind un element esențial în asigurarea aceluși echilibru dorit între eficiența economică și utilizarea rațională a factorilor de producție în concordanță cu cerințele de mediu.

Din cercetările efectuate de specialiștii unor repute instituții economice și financiare rezultă o concluzie foarte importantă pentru dezvoltarea economică generală a oricărei țări, inclusiv a României: cu cât gradul de dezvoltare rurală este mai ridicat și mai echilibrat repartizat teritorial, cu atât gradul general de dezvoltare economică este mai înalt. Între dezvoltarea rurală și dezvoltarea economică generală, între economia rurală și economia generală a unei țări (regiuni, județ, zone, localități) există o relație biunivocă de condiționare.

În condițiile actuale, când conservarea și protecția naturii au căpătat o importanță tot mai mare, o semnificație profundă și cuprinzătoare este realizarea unui dublu obiectiv: protecția naturii față de aspectele nefaste ale evoluției societății, care au determinat un proces intens de distrugere a mediului înconjurător, și conservarea aceluiași cadru natural pentru a-l pune la dispoziția oamenilor pentru odihnă și recreare.

După integrarea în Uniunea Europeană, România a adoptat o strategie națională de dezvoltare durabilă cu obiectivele 2013-2020-2030 și a stabilit obiective pentru implementarea unui model propriu de dezvoltare durabilă care să genereze o valoare adăugată ridicată, să aducă cunoaștere și inovație în intervalul de timp pentru a menține îmbunătățirea continuă a calității vieții.

În cel de-al doilea capitol „**Analiza dezvoltării sustenabile și dezvoltării rurale în context strategic**”, au fost efectuate cercetări cu privire la tema abordată luând în analiză dezvoltarea sustenabilă și dezvoltarea rurală în context strategic.

Astfel, a fost realizată o analiză privind fundamentarea necesității de cercetare suplimentară în domeniul managementului modern al sistemelor agricole și dezvoltării rurale sustenabile în strânsă legătură cu caracteristicile spațiului rural în contextul Strategiei de dezvoltare sustenabilă a UE.

Fondurile europene alocate suplimentar agriculturii și dezvoltării rurale din țara noastră, situate la un nivel consistent, vor avea o serie de efecte favorabile pentru fermierii români, dintre care cele mai importante ar fi: creșterea competitivității producătorilor agricoli care dețin ferme de dimensiuni mijlocii și mari, în special în sectorul vegetal (plățile directe fiind pe suprafață); reducerea eforturilor financiare ale fermierilor în procesul de înființare a culturilor, cu scăderea dependenței de creditele bancare costisitoare; consolidarea viabilității economice a fermelor, cu posibilitatea aplicării inovării și tehnologiilor moderne, mai durabile, cu impact redus de mediu și al gradului dependenței producției de schimbările climatice.

Deasemenea a fost analizată dezvoltarea rurală în contextul integrării dezvoltării sustenabile în documentele strategice din România și s-a făcut referire la principalele priorități de dezvoltare rurală pentru perioada de programare financiară 2014-2020. Agricultură este sectorul economic care a beneficiat cel mai mult de intrarea României în Uniunea Europeană, în special prin programul PNDR 2014-2020, care s-a bazat pe furnizarea de fonduri nerambursabile fermierilor români în vederea modernizării și extinderii exploatațiilor agricole.

Un aspect deosebit de important al acestui capitol face referire la impactul măsurii 4.1 a PNDR asupra exploatațiilor agricole.

A doua parte a tezei de doctorat, rezultatele **cercetărilor proprii**, este cea mai amplă și este împărțită în cinci capitole.

În capitolul III „**Scopul și obiectivele cercetării**” au fost prezentate aspecte cu privire la scopul cercetărilor, obiectivele specifice ale cercetării precum și structura cercetărilor.

Scopul principal al lucrării este reprezentat de abordarea dezvoltării durabile sau sustenabile și dezvoltării rurale în context strategic aplicând principiile managementului modern, utilizând dimensiunea dezvoltării durabile sau sustenabile la nivel mondiale, european și românesc prin surprinderea evoluției principalilor indicatori tehnico-economici.

În acest context, scopul secundar al lucrării este de a identifica care sunt implicațiile susținerii comunitare asupra rezultatelor, performanțelor și eficienței tehnice a exploatațiilor agricole din România, cu accent deosebit pe Regiunea NE. Rezultatele obținute vor sta la baza înțelegerii modului în care suportul financiar comunitar influențează la nivel macro și micro performanța sectorului și vor permite identificarea modului în care suportul necesită a fi orientat astfel încât să conducă la dezvoltarea pe termen lung a agriculturii românești.

De asemenea am identificat noi propuneri strategice pentru asigurarea unei dezvoltări durabile a arealelor rurale, prin utilizarea unui sistem de indicatori specifici, cuantificabili și reprezentativi care să permită, prin interspațiul analizelor econometrice, evaluarea rezultatelor și proiecția evoluției fenomenului de dezvoltare durabilă sau sustenabilă.

Lucrarea de față are ca obiective să ofere instrumente viabile pentru evaluarea implicațiilor mecanismelor de sprijin comunitare la nivel regional și la nivelul exploatațiilor agricole prin delimitarea ansamblului de indicatori necesari și a metodelor necesare cuantificării acestei influențe.

Pentru a răspunde scopului menționat în cadrul prezentei lucrării ne-am propus: evaluarea evoluției agriculturii și alocărilor comunitare în contextul macro și micro economic; evaluarea surselor de venit pentru estimarea influenței subvenționării prin Pilonul I; evaluarea la nivel de studii de caz a activității exploatațiilor agricole ce au accesat fonduri prin Pilonul II prin evidențierea evoluției activității acestora și evaluarea eficienței tehnice și de scală a exploatațiilor agricole luate ca studiu de caz în contextul subvențiilor alocate și fondurilor accesate.

Studiul a luat în considerare analiza documentelor de raportare privind aplicarea schemelor și măsurilor de sprijin pentru agricultori - rapoarte statistice și comunicări ale APIA către Comisia UE, referitor la cererile de plată pe suprafață, controlul eligibilității, suprafața determinată la plată, rezultatele controlului privind respectarea normelor de ecocondiționalitate, neconformitățile constatate și sancțiunile aplicate.

În capitolul IV intitulat „**Metodologia cercetării, materialele și metodele de lucru**” sunt prezentate procedura de cercetare și metodele de lucru utilizate.

Procedura de cercetare a constat în parcurgerea mai multor etape aferente atingerii obiectivelor propuse, utilizând instrumente și metode specifice cercetării economice și managementului agricol. Etapele cercetărilor se referă la următoarele aspecte:

- studiul bibliografiei din literatura de specialitate internă și internațională;
- culegerea informațiilor concrete din cadrul arealului cercetat;
- ordonarea, prelucrarea și prezentarea rezultatelor într-o formă sintetică (tabele, figuri, scheme);
- analiza și interpretarea rezultatelor;
- interpretarea logică, rațională a conceptelor, fenomenelor și proceselor specifice politicii agricole, precum și a determinărilor și condiționărilor care au loc în cadrul acesteia;
- conturarea unor tendințe atât în agricultura europeană cât și în cea românească;
- elaborarea unui studiu de caz privind impactul integrării asupra agriculturii din regiunea NE, luând în considerare câțiva indicatori specifici, ținând cont de complexitatea și dinamica integrării europene pentru agricultura acestei regiuni.

Rezultatele obținute prin cercetările întreprinse pot constitui modele pentru fermieri pentru a-și dezvolta activitatea agricolă și a-și perfecționa tehnologiile folosite, atât în producția vegetală, cât și în creșterea animalelor

De asemenea, pentru realizarea obiectivelor stabilite s-au stabilit o serie de indicatori prin a căror asociere să se poată evidenția direcții de impact ale procesului de integrare asupra agriculturii. Ansamblul de indicatori a fost selectat pornind de la identificarea și inventarierea acelor elemente cuantificabile ce pot surprinde impactul integrării. Aceste elemente cuantificabile au particularități diferite la nivel macroeconomic decât la nivel microeconomic și necesită clasificări după criterii diferite.

În capitolul V, intitulat „**Analiza diagnostic a agriculturii și dezvoltării rurale sustenabile în perioada 2014-2020 în România**” în care s-au realizat Analiza diagnostic a agriculturii românești în perioada 2014-2020, Analiza diagnostic a agriculturii românești în perioada 2014-2020, Scheme și măsuri

de sprijin pentru agricultura României în perioada 2014-2020, Analiza performanțelor economice a exploatațiilor agricole în România.

Analizând dimensiunile și structura fondului funciar agricol pe categorii de folosință în context central și est-european apreciem că România ocupă locul doi după Polonia, respectiv deține cca $\frac{1}{4}$ din suprafața agricolă totală a țărilor central și est-europene și 23% din suprafața arabilă. În contextul Uniunii Europene, România este în primele 6 locuri, ocupând 11,3% din suprafața agricolă (locul 6) și 12,6% din suprafața arabilă (locul 4). Un indicator sintetic care exprimă cel mai bine potențialul agricol românesc este suprafața agricolă/locuitor. Din acest punct de vedere România cu 0,43 ha/loc. are un potențial agricol superior Poloniei (0,23), Germaniei (0,14 ha/loc.), Franței (0,30 ha/loc.) și Spaniei (0,38).

În viziunea noii Politici Agricole Comune, îndeplinirea unor obiective precum dezvoltarea durabilă a sectorului agricol, menținerea activității în zonele defavorizate și furnizarea de bunuri de interes public (motivarea susținerii financiare) se realizează prin aplicarea sistemului de condiționalități la unele scheme și măsuri de sprijin pentru fermieri. În viziunea noii politici agricole comune, îndeplinirea unor obiective precum dezvoltarea durabilă a sectorului agricol, menținerea activității în zonele defavorizate și furnizarea de bunuri de interes public (motivarea susținerii financiare) se realizează prin aplicarea sistemului de condiționalități la unele scheme și măsuri de sprijin pentru fermieri.

PNDR 2014-2020 ea fost o oportunitate de a aborda punctele slabe, bazându-se pe punctele forte și utilizând oportunități, pe baza lecțiilor învățate și a progreselor din PNDR 2007-2014. Obiectivele PNRD sunt în conformitate cu prioritățile PAC și ale strategiei Europa 2020, cu accent pe creșterea competitivității și diversificarea locurilor de muncă în zonele rurale. Măsurile propuse pentru atingerea obiectivelor sunt supuse principiilor și obiectivelor stabilite în convențiile internaționale relevante, legislația europeană / națională, pentru conservarea biodiversității, a habitatelor naturale și a speciilor faunei și florei sălbatice, protecția împotriva poluării cu nitrați, gestionarea apei, utilizarea pesticidelor, menținerea calității aerului și a solului, precum și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și adaptarea la efectele schimbărilor climatice.

În capitolul VI intitulat „**Analiza diagnostic a agriculturii și dezvoltării rurale sustenabile în perioada 2014-2020 în regiunea nord-est**” este prezentată Contribuția agriculturii la dezvoltarea economiei Regiunii N-E, Caracteristici socio-economice a Regiunii N-E în perioada 2014-2020, Analiza diagnostic a evoluției sectorului agricol în perioada 2014-2020, Evoluția fondului funciar și a resursele de muncă în Regiunea N-E, analiza valorii producției agricole în Regiunea N-E, Indicatori de rezultate și eficiență a exploatațiilor individuale de diferite dimensiuni.

Deși regiunea Nord-Est deține o mare suprafață de teren agricol – 14.30% din suprafața agricolă totală a țării, această resursă nu poate fi eficient valorificată, productivitatea fiind scăzută la toate tipurile de culturi, datorită influenței următorilor factori: relieful, gradul de capitalizare scăzut al proprietarilor de teren și fărâmițarea excesivă a terenurilor productive.

Fondul funciar agricol, la nivelul anului 2019, pentru regiune Nord-Est avea o suprafață de 2132400 ha, iar dacă analizăm categoriile de folosință a terenului agricol putem observa că terenul agricol cu suprafața cea mai mare se înregistrează la județul Vaslui cu peste 402 mii ha, iar cea mai mică la județul Neamț, cu aproximativ 284 mii ha. Livezile ocupă suprafețe mai mari doar în județul Iași (5980 ha), dar din analiza pe ani a suprafeței alocate livezilor în județul amintit se remarcă o scădere de 26%.

La nivelul anului 2019 contribuția agriculturii la PIB-ul regional este de 16% valoare superioară celei la nivel național (10,60%). Se observă că la nivelul anului 2019, regiunea Nord Est contribuie la nivelul producției agricole naționale în cea mai mare pondere (18,10%) exprimând caracterul încă agricol al economiei regionale. Producția totală realizată la principalele culturi în Regiunea de dezvoltare N-E

evidențiază variații ale producției totale realizate, fapt determinat de condiții climatice diferite de la an la an sau de modificări în suprafețele cultivate. Producția medie obținută la unitatea de suprafață reprezintă indicatorul care reflectă nivelul tehnologiilor aplicate, capacitatea de producție a soiului sau hibridului folosit, precum și influența factorilor pedoclimatici, care în regiunea de NE a României reprezintă unul dintre factorii hotărâtori ai realizării producțiilor agricole. Scăderile mari ale suprafețelor cultivate cu plante pentru industrializare, sfeclă de zahăr, cartofi timpurii și porumb se datorează în mare parte lipsei de măsuri stimulative pentru producătorii agricoli, dar și populației îmbătrânite pentru a cultiva plante agricole pretențioase. În anul 2020, caracteristic pentru regiunea NE este faptul că suprafața agricolă utilizată este distribuită între cele trei tipuri de ferme: *fermele "familiale"* și *fermele comerciale* (care utilizează 73,74 % în regiunea NE a României și 57,15 % în regiunea NE a României) și *fermele de subzistență* (care utilizează 20,26 % în regiunea NE a României și 26,48 % în regiunea NE a României).

Capitolul VII denumit „**Cercetări privind managementul modern al exploatațiilor agricole din regiunea nord-est în contextul strategiei de dezvoltare regională 2014-2020**”, structurat pe 3 subcapitole prezintă pentru început un studiu de caz privind sprijinul pentru fermierii din Regiunea Nord-Est. În cel de-al doilea subcapitol se face referire la analiza implicațiilor comunitare asupra exploatațiilor agricole din Regiunea Nord-Est. În ultimul subcapitol este prezentată analiza performanțelor exploatațiilor agricole din regiunea Nord-Est (studii de caz) pentru exploatații agricole între 100 și 500 ha (S.C. AGROMAX DELENI S.R.L.), exploatații agricole între 500-1000 hectare (S.C. CLOROFILA S.R.L.), exploatații agricole între 1.000 -1500 ha (S.C. CDM AGRO S.R.L.), exploatații între 1.500 - 2000 ha (S.C. AGRICOLA BEERSARSEN S.R.L.) și exploatații agricole peste 2000 ha (S.C. AGROIULIA S.R.L.).

Studiile de caz au beneficiat pe lângă suportul specific din Pilon II (în special plăți directe) de fonduri europene finanțate din FEADR prin PNDR 2014-2019, Măsura 4.1-Modernizarea exploatațiilor agricole.

Investițiile realizate de către exploatațiile agricole luate drept studii de caz au avut în vedere dezvoltarea și re tehnologizarea sectorului de mecanizare a activității, prin dotarea cu utilaje agricole de mare capacitate, cu un nivel tehnic ridicat, caracterizate printr-o productivitate marită și un randament superior Investițiile efectuate prin Măsura 4.1 au avut la bază în principal necesitatea îmbunătățirii activității economico-financiare a societății, natura evolutivă a proceselor economice presupunând înnoirea permanentă a mijloacelor fixe astfel încât activitatea curentă să aibă un randament crescut și costuri scăzute. Totodată s-a urmărit și asigurarea unui grad de tehnologizare cu mașini și utilaje agricole la standardele Uniunii Europene, pentru a se oferi societăților șanse reale de concurență în piața produselor agricole.

Studiile de caz utilizate în vederea analizării implicațiilor comunitare asupra agriculturii, pot fi împărțite în trei categorii de exploatații agricole, după dimensiunea suprafeței utilizate astfel: exploatații agricole cu suprafață sub 500 hectare, exploatații agricole cu suprafață cuprinsă între 500-1000 hectare; exploatații agricole cu suprafață peste cu suprafață cuprinsă între 1000-1500 hectare, exploatații agricole cu suprafață peste cu suprafață cuprinsă între 1500-2000 hectare și exploatații agricole cu suprafață peste cu suprafață peste 2000 hectare.

Ultimul capitol „**Concluzii și propuneri**” prezintă sintetic aspecte referitoare la dezvoltarea rurală sustenabilă, care constituie o direcție foarte importantă în contextul strategiei de dezvoltare regionale 2014-2020 și alinierea României la această orientare aduce beneficii atât uniunii europene ca organism colectiv cât și țării noastre ca entitate de sine stătătoare în vederea dezvoltării economice responsabile și protecției mediului ambiant.

Managementul modern al sistemelor agricole și abordarea strategică a organizării activităților specifice reprezintă elemente concret de abordare a acestui sector de activitate reprezentând un factor

esențial în creșterea performanței unităților agricole și în crearea unei structuri agricole solide la nivel regional și național.

Sunt relevante concret implicațiile susținerii comunitare asupra rezultatelor, performanțelor și eficienței tehnice a exploatațiilor agricole din România, și în mod deosebit asupra Regiunii Nord-Est. Instrumentele de sprijin influențează la nivel macroeconomic și microeconomic performanța sectorului și permite orientarea resurselor astfel încât să conducă la dezvoltarea pe termen lung a agriculturii românești.

Ca urmare a studiului realizat se recomandă:

- analiza continuă a corelației dintre sprijinul acordat prin intermediul instrumentelor PAC asupra rezultatelor fermelor la nivel regional și local
- încurajarea susținerii micilor fermieri prin acordarea unui nivel minim al sprijinului: lucru esențial și foarte important pentru România
- pledarea pentru simplificarea unor reguli, ca de pildă cele privind eco-condiționalitatea pentru facilitarea activității producătorilor
- susținerea menținerii plăților directe cuplate în unele sectoare sensibile pentru încurajarea activității agricole în diferite sectoare agricole.

La finalul tezei sunt prezentate bibliografia, ce cuprinde un număr de 94 de referințe bibliografice, atât din România, cât și din străinătate precum și lista lucrărilor științifice publicate.